

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 27/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuolto- laiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 30 päivänä syyskuuta 2014 lähettänyt sosiaali- ja terveystieteiden valmistelevalle sosiaali- ja terveystieteiden valmistelevalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 164/2014 vp).

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavan aloitteen:

— LA 46/2012 vp — Kari Tolvanen /kok ym.:
laiksi lastensuojelulain 25 §:n muuttamisesta (läh. 18.10.2012)

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 36/2014 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Lotta Hämeen-Anttila, sosiaalihuollon erityisasiantuntija Virva Juurikala, johtaja Päivi Voutilainen ja neuvotteleva virkamies Marjo Lavikainen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- poliisiylitarkastaja Stefan Gerkman ja yli-insinööri Kirsi Rajaniemi, sisäministeriö
- budjettineuvos Jouko Narikka, valtiovarainministeriö

- johtaja Jari Rajanen ja ylitarkastaja Johanna Moisio, opetus- ja kulttuuriministeriö
- vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kirsti Kurki-Suonio, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- hallintoneuvos Janne Aer, korkein hallinto-oikeus
- hallinto-oikeustuomari Paula Olenius, Turun hallinto-oikeus
- osastojohtaja Anu Muuri, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- yksikön päällikkö Pirkko Pakkala, Lounais-Suomen aluehallintovirasto
- sosiaalihuollon johtava asiantuntija Anna-Kaisa Tukiala, Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden virasto
- palvelupäällikkö Minna Laakso, Kouvolan kaupunki
- sosiaalipalvelujen päällikkö Leila Kankainen, Lahden kaupunki
- palvelujohtaja Heli Vertanen, Perusturvaliikelaitos Saarikka
- sosiaalityöntekijä Teija Horsma, Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri edustaen Meri-Lapin kehittämiskeskusta
- perhepalvelupäällikkö Tarja Nylund, Lasten ja nuorten talo
- kehitysjohtaja Sari Laaksonen, Ensi- ja turvakotien liitto ry
- sopimustoimitsija Sari Bäcklund, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- johtaja Eija Roisko, Kehitysvammaliitto ry / Tikoteekki

- ohjelmajohtaja Hanna Heinonen, Lastensuojelun keskusliitto
- asiantuntijalakimies Esa Iivonen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- johtaja Anne Knaapi, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- johtava elinkeinoasiantuntija Aino Närkki, Sosiaalialan Työnantajat ry
- ammattiasioiden päällikkö Marjo Varsa, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
- yksikön johtaja Tarja Myllärinen, Suomen Kuntaliitto
- suunnittelija Soili Nevala, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- toiminnanjohtaja Marja Tuomi, Omaishoitajat ja Läheiset -liitto ry
- toimitusjohtaja Olavi Kaukonen, A-klinikkasäätiö
- osaamisaluepäällikkö Jaana Manssila, Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto
- puheenjohtaja Birgitta Gran, Sosiaaliammattimiehet ry
- toimitusjohtaja Torbjörn Stoor, Sosiaalialan osaamiskeskusjohtajat
- puheenjohtaja, professori Juha Hämäläinen, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet
- toiminnanjohtaja Satu Helin, Vanhustyön keskusliitto ry
- ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Invalidiliitto ry
- Kehitysvammaisten Tukiliitto
- Mielenterveyden Keskusliitto
- Muistiliitto ry
- Perhehoitoliitto ry
- Finlands Svenska Handikappförbundet, Förbundet de utvecklingsstördas väl FDUV rf, SAMS Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf
- Sotainvalidien Veljesliitto
- Pelastakaa Lapset ry
- Sininauhaliitto.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi sosiaalihuoltolaki. Lain tarkoitus on siirtää painopistettä erityispalveluista yleispalveluihin, vahvistaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja tiivistää viranomaisten yhteistyötä.

Asiakaskeskeisyyden vahvistamiseksi laissa määriteltäisiin ne tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja ja muuta sosiaalihuoltoa järjestetään. Asiakkailta olisi oikeus niihin palveluihin, joilla turvataan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä lapsen terveys ja kehitys. Tavoitteena olisi mahdollisimman tehokas lyhytaikainen tuki. Pidempiaikaiset palvelut turvattaisiin niitä tarvitseville.

Osa lastensuojelun avohuollon tukitoimista siirtyisi sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi. Tavoitteena olisi madaltaa tuen hakemisen kynnystä ja turvata tarvittava tuki perheille

oikea-aikaisesti ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta olisi uusi kunnalle määritelty tehtävä. Lisäksi lapsiperheille olisi järjestettävä välttämätön kotipalvelu.

Laissa määriteltäisiin keskeisiä kunnissa jo käytössä olevia palveluja kuten sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus sekä tilapäisen asumisen järjestäminen. Liikkumista tukevat palvelut pitäisivät sisällään muun muassa saattajapalvelut, ryhmäkuljetukset sekä korvauksen taksilla, invataksilla tai muulla ajoneuvolla tapahtuvasta kuljetuksesta.

Esitykseen sisältyy kaikessa sosiaalihuollossa sovellettavia asiakasprosessia koskevia säännöksiä, joilla nopeutettaisiin asiakkaan ohjautumista tarvittavien palvelujen piiriin, lyhennettäisiin asiakkuuksien kestoja ja turvattaisiin palvelut niille asiakkaille, jotka eivät ole oikeutettuja

sosiaalihuollon palveluihin erityislainsäädännön perusteella. Kaikilla sosiaalihuollon asiakkailla olisi oikeus saada tarvittaessa palvelutarpeensa arvioiduksi ja asiakkaalle nimettäisiin omatyöntekijä. Asiakkuuden alussa tehtävä palvelutarpeen arviointi korvaisi osin nykyiset asiakkasuunnitelmat. Laki edistäisi myös yhteisten suunnitelmien tekemistä.

Rakenteellista sosiaalityötä hyödynnettäisiin sosiaalisten ongelmien korjaamiseen ja ehkäisemiseen. Lakiluonnokseen sisältyy useita ehdotuksia, joilla parannettaisiin yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden toimialojen kesken. Lisäksi selkeytettäisiin yhteisissä palveluissa sovellettavia säännöksiä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palvelujen saaminen ja perusoikeuksien toteutuminen turvattaisiin sosiaalityöntekijän tuen, monialaisen yhteistyön ja koko sosiaalihuoltoa koskevan yhtenäisen päätöksentekomenettelyn avulla. Sosiaalisella kuntoutuksella tuettaisiin nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan.

Palvelujen laadun varmistamiseksi laissa säädettäisiin omavalvonnasta sekä sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvien ilmoitusvelvollisuudesta.

Sosiaalihuollon asiakkaiden oikeusturvan parantamiseksi määräaika oikaisuvaatimuksen tekemiseksi pidennettäisiin 14 vuorokaudesta 30 päivään ja valituslupajärjestelmä tulisi käyttöön nykyisen pääsäännön mukaisen valituskiellon asemesta.

Esitykseen sisältyy ehdotus lastensuojelulain muuttamiseksi. Lastensuojelun asiakkuus alkaisi vasta, kun selvitysten perusteella todettaisiin, että lapsella on lastensuojelun tarve tai kun lapselle tai hänen perheelleen annettaisiin lastensuojelun palveluja tai tukitoimia.

Lapsen kiireellisen sijoituksen ehtoja tiukennettaisiin. Lapsi voitaisiin sijoittaa kiireellisesti vain, jos huostaanoton edellytykset täyttyisivät ja lapsi olisi välittömässä vaarassa tai sijoituksen aikana olisi käytettävä rajoituksia. Kiireellisen sijoituksen sijaan voisi käyttää avohuollon sijoitusta ja muita avohuollon tukitoimia. Uudistus vähentäisi vastentahtoisia toimenpiteitä ja samalla hallintotuomioistuinten työmäärää.

Jälkihuollossa olevien lasten ja nuorten oikeutta asumisen ja toimeentulon turvaan selkeytettäisiin.

Lasten kanssa toimivien ammattilaisten ilmoitusvelvollisuutta laajennettaisiin. Rikostutinnan nopeuttamiseksi niillä ammattilaisilla, joilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, olisi jatkossa velvollisuus tehdä ilmoitus myös suoraan poliisille epäiltäessä lapsen pahoinpitelyä. Myös tulli, rajavartiolaitos ja ulosottoviranomainen olisivat jatkossa velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen.

Esitys liittyy hallituksen esitykseen valtion talousarvioksi vuodelle 2015 ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2015.

Kotipalvelua koskevia säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin jo 1 päivästä tammikuuta 2015

Lakialoite

LA 46/2012 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan lastensuojelulain 25 §:n 3 momenttia muutettavaksi siten, että velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen suoraan poliisille olisi myös silloin, kun on syytä epäillä, että lapsen on kohdistunut rikoslain 21 luvussa säädetty väkivaltarikos, josta enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Hallituksen esityksen tavoitteena on edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta ja saavutettavuutta, siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen, vahvistaa asiakaslähtöisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta asiakkaan tarpeisiin vastaamisessa sekä turvata tuen saantia ihmisten omissa arkiympäristöissä.

Sosiaalihuoltolain uudistaminen ajoittuu vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen, jossa esimerkiksi työttömyyden pitkittyminen ja syrjäytymisen uhka ovat kasvaneet. Esityksessä on selkeästi ja kattavasti kuvattu sosiaalihuollon eri osaluveja ja niihin liittyviä lainsäädännön uudistustarpeita. Sosiaalihuollon painopisteen siirtäminen esityksen tavoitteiden mukaisesti edellyttää paitsi toimintatapojen myös asenteiden huomattavaa muutosta sosiaalihuollossa ja sen kehittämisessä.

Perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan ehdotusta uudeksi sosiaalihuoltolaiksi perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta monin tavoin merkittävänä ja kaiken kaikkiaan lähtökohdiltaan perusoikeuksien ja niihin liittyvän oikeuksien turvaamisvelvoitteen kannalta asianmukaisena. Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan käsityksen mukaan lakiehdotukset edistävät uudistukselle asetettuja tavoitteita ja selkeyttävät sosiaalihuoltolain asemaa yleislakina. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvatuin täsmennyksin.

Hyvinvoinnin edistäminen

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, sosiaalihuollon painopisteen siirtäminen hyvinvoinnin edistämiseen, ennaltaehkäisevään työhön sekä varhaiseen tukeen tarkoittaa käytännössä suunnitelmallista toimintaa, etukäteistä ja varhaista vaikuttamista ongelmien ehkäisemiseksi, mutta myös varhaisia, oikea-aikaisia palveluja ongelmien jo ilmettyä.

Sosiaalihuolto tulisi esityksen mukaan nähdä myös varhaista ja kevyempää tukea järjestettävissä sosiaalisena investointina, jonka avulla voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja monimutkaistumista. Valiokunta korostaa, että panostaminen ennalta ehkäisevään työhön ja eri hallinnonaloja yhdistävään hyvinvointipolitiikkaan edistää yhteiskunnan taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä.

Uusi sosiaalihuoltolaki on entistä selkeämmin yleislaki, ja väestö- ja asiakasryhmäkohtaisissa erityislaeissa säädetään sosiaalihuollon sisällöstä yleislakia laajemmin ja yksityiskohtaisemmin. Uudessakin sosiaalihuoltolaissa korostuvat kuitenkin yksilökohtaiset tarpeet ja niihin vastaaminen, mikä on esityksen asiakaslähtöisyyden kannalta perusteltua. Uudistuksen toimenpanossa on erityisesti huolehdittava hyvinvoinnin edistämisestä sekä käytännön kehittämistyön että viranomaisten monialaisen yhteistyön avulla. Valiokunta pitää tärkeänä, että ehkäisevän sosiaalipolitiikan uusien toimintatapojen kehittämiseen ja jalkauttamiseen kunnalliseen toimintaan panostetaan.

Sosiaalihuoltolakiin ehdotettu rakenteellista sosiaalityötä koskeva säännös (7 §) edistää systemaattisen asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottamista. Rakenteellinen sosiaalityö on osa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ja tukee sosiaalipalvelujen vaikuttavuuden parantamista. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös sosiaalihuollon vaikuttavuuden mittareita edelleen aktiivisesti kehitetään.

Asiakaslähtöisyys

Esityksen perustelujen mukaan uudistuksen tavoitteena on turvata eri väestö- ja ikäryhmien yhdenvertaista oikeutta riittäviin yleisiin sosiaalipalveluihin asiakaslähtöisellä lainsäädännöllä. Tavoitteena on tukea ja edistää ihmisten osallisuutta, omatoimisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnassa ja omassa palveluprosessissaan. Palvelukokonaisuuden muodostumista pyritään tarkastelemaan asiakkaan tarpeista käsin. Valiokunta pitää asiakaslähtöisyyden ja palvelu-

jen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamista lain keskeisinä tavoitteina.

Yksilöidyn tuen tarpeita määrittelevä sosiaalihuoltolain 11 § antaa eri osapuolille konkreettisen lähtökohdan palvelujen tarpeen arvioimiselle ja vahvistaa asiakkaiden oikeusturvaa. Valiokunta korostaa, että lain toimeenpanossa on huolellisesti seurattava säännöksen toteutumista, jotta ei synny väliinputoamisia sen vuoksi, että henkilön avun tarve ei kuulu selkeästi johonkin säännöksessä mainittuun ryhmään tai että syntyy epäselvyyttä, onko palvelu toteutettava yleislain vai erityislain nojalla. Tarvittaessa asiakkaan on saatava palvelut sekä yleislain että erityislain perusteella, jolloin palvelujen lähtökohtana on asiakkaan kokonaisvaltainen tilanne.

Sosiaalihuoltolain ehdotetun 36 §:n nojalla asiakkaan sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa mm. hänen omaistensa kanssa. Kiireellisen avun tarve on arvioitava välittömästi ja varsinainen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viivytyksettä. Palvelutarpeen arviointia täydennetään tarvittaessa myöhemmässä vaiheessa tehtävällä asiakassuunnitelmalla, jonka sisällöstä säädetään 39 §:ssä. Valiokunta toteaa, että palvelutarpeen arviointi on keskeisessä asemassa palveluprosessin toimivuuden kannalta ja vaikuttaa usein ratkaisevasti myöhemmin syntyviin sosiaalihuollon kustannuksiin.

Valiokunta pitää myönteisenä esityksen lähtökohtaa, jonka mukaan sosiaalihuoltoa tulee vahvistaa ihmisten elämänkaaren eri vaiheissa heidän omissa arkiympäristöissään. Tämä tarkoittaa perustelujen mukaan laitoksissa asumisen ja huostaanottojen minimoimista ja avohuollon tehokasta kehittämistä. Asiakaslähtöisyyttä edistää myös asiakkuuden ajaksi asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisen omatyöntekijän nimeäminen. Valiokunta korostaa, että sosiaalihuoltolaissa tarkoitettu tuen tarve kattaa niin omaishoitolain mukaista tukea saavien henkilöiden omaiset ja läheiset kuin myös ne henkilöt, jotka vastaavalla tavalla

huolehtivat omaisestaan ilman omaishoidon tukea.

Perhe, lapset ja nuoret

Osa lastensuojelun avohuollon tukitoimista siirtyy uudistuksessa sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi. Lastensuojelun ennalta ehkäiseviä tukitoimia on jatkossa mahdollista saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. Valiokunta pitää tärkeänä uudistuksen tavoitetta madaltaa tuen hakemisen kynnystä ja ehkäistä ongelmien pahenemista ennalta. Uuden sosiaalihuoltolain hengen mukaisesti toimineista kunnista ja kuntayhtymistä on jo selkeää näyttöä siitä, että muutoksilla voidaan vaikuttaa lastensuojelun asiakasmääriin ja kustannuksiin.

Noin 90 prosenttia nykyisestä kuntien järjestämästä kotipalvelusta on suunnattu ikääntyneille. Uudistuksen tavoitteena on parantaa kotipalvelun laatua ja lisätä erityisesti lapsiperheiden kotiin annettavia palveluja, jotka ovat tehokas ennalta ehkäisevän ja varhaisen tuen muoto. Kotipalveluilla voidaan edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja vähentää erityispalvelujen ja lastensuojelun tarvetta.

Eroperheen lapsen ja vanhemman valvottujen tapaamisten järjestäminen on kunnille uusi tehtävä. Järjestämisvelvollisuus tukee lapsen oikeutta tavata sitä vanhempansa, jonka luona hän ei asu. Tapaamisten järjestämisellä voidaan nykyistä paremmin huolehtia lapsen edun toteutumisesta tapaamisissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että vanhemmuuden tukea vahvistetaan kehittämällä myös julkisen sektorin ja järjestöjen yhteistyönä matalan kynnyksen palvelu- ja tukimuotoja. Lisäksi on jatkossa syytä selvittää eroneuvontapalvelujen kehittämistarpeita.

Lisäämällä syrjäytymisvaarassa oleville nuorille suunnattuja palveluja, kuten nuorten sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta, tuetaan nuorisotakuun toteuttamista ja nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näissä keskeyttämistä. Lakiin sisältyvä nuorisopalvelutakuu koostuu omatyöntekijän työstä, palvelutarpeen arvioinnista sekä nuorille kohdennetusta sosiaalisesta kuntoutuksesta. Tavoitteena on yhden

luukun kautta toteutuva palvelu, jonka kautta nuori saa tarvitsemansa moniammatillisen tuen. Toiminta toteutetaan tarpeen mukaisesti yhteistyössä nuorisotoimen, terveystoimen, opetustoimen, työ- ja elinkeinohallinnon sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Valiokunta pitää tärkeänä, että tuki muodostaa jatkumon, jossa tuki räätälöidään nuoren tarpeiden mukaisesti.

Uudistuksen toimeenpano

Sosiaalihuoltolain uudistaminen merkitsee huomattavaa rakenteellista muutosta sosiaalihuollon toteuttamisessa. Uudistuksen edellyttämien asenteiden ja toimintatapojen muutos ei tapahdu hetkessä ja vaatii huomattavaa panostusta henkilökunnan koulutukseen ja eri toimijoiden ohjaukseen.

Uudistuksen kustannusvaikutukset liittyvät suoraan siihen, miten kunnat ja kuntayhtymät muuttavat toimintaansa ja palvelurakenteitaan lainsäädännön tarkoituksen mukaisiksi. Lain toimeenpanoon on valtiontalouden kehyksissä varattu yhteensä 16 miljoonaa euroa. Kuntatalouden tilanteen kannalta ongelmallista on lisäpanostusten suuntaaminen uudistuksen toimeenpanoon. Toiminnan painopisteen muuttamisesta voidaan kuitenkin aikaisempien kokemusten perusteella saada säästöjä jo suhteellisen lyhyen ajan työskentelyn jälkeen. Olennaisista on useiden yhdensuuntaisten toimenpiteiden toteuttaminen ja monialaisen yhteisen työn tekeminen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Uudistuksen voimaantulon aikataulua on pidetty kuntien kannalta vaikeana ja esitetty sen yhtenäistämistä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain kanssa. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen toimeenpano saadaan käynniksi mahdollisimman nopeasti ja että kunnille annetaan toteutukseen selkeä ohjeistus ja tarvittava koulutus. Lain käytännön toteutumisen kannalta on myös olennaista, että uudistuksesta ja sen voimaantulosta tiedotetaan laajasti ja että kuntien henkilöstön riittävästä koulutuksesta huolehditaan. Valiokunta ehdottaa toimeenpanon helpottamiseksi muun muassa tietojärjestelmien päivityksiä edellyttävien sosiaalihuoltolain säännösten soveltamisen siirtämistä vuoden

2016 alkuun. Samoin lapsen kiireellisen sijoituksen ehtojen tiukentamista koskevaa säännöstä valiokunta ehdottaa sovellettavaksi vasta 1.1.2016 alkaen.

Hallituksen esityksen valmistelu aloitettiin jo edellisellä vaalikaudella ja se perustuu sosiaalihuoltolakiyöryhmän kolme vuotta kestäneeseen työhön. Valmistelun aikana on myös sosiaalihuollon asiakkaita ja työntekijöitä kuulemalla pyritty varmistamaan lain käytännön toimivuus. Uudistuksen kustannusvaikutusten arviointi sisältää kuitenkin edelleen useita muun muassa kuntien ja kuntayhtymien toimintaan liittyviä epävarmuustekijöitä. Sosiaalihuoltolain kokonaisuudistuksen kaltainen lainsäädäntöhanke edellyttää luonnollisesti huolellista toimeenpanon seuranta- ja vaikutusten arviointia muun muassa palvelujen kohdentumisen ja kustannusvaikutusten osalta. Valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa.

Tutkimus ja kehittäminen

Esityksen valiokuntakäsittelyssä on esitetty huoli tutkimusta ja kehittämistä koskevien säännösten puuttumisesta lakiehdotuksesta. Voimassa olevan sosiaalihuoltolain säännökset jäävät kuitenkin toistaiseksi voimaan tutkimus-, koulutus- ja kehittämistoiminnan osalta. Sekä sosiaalihuoltolain että terveydenhuoltolain mainittua toimintaa koskevat säännökset on tarkoitus yhdenmukaistettuna sisällyttää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin. Valiokunta pitää välttämättömänä toiminnan olennaisen tietopohjan varmistamista, vaikutusten jatkuvaa arviointia ja toimintatapojen kehittämistä ja uudistamista.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Sosiaalihuoltolaki

3 §. Määritelmät. Valiokunta ehdottaa jäljempänä sosiaalihuollon asiakkuuden alkamista selkeytettäväksi 34 §:n 2 momentissa siten, että asiakkuus alkaisi jo hakemuksesta. Tästä syystä asiakkaan määrittelyä ehdotetaan 3 §:ssä muutettavaksi.

6 §. Neuvonta ja ohjaus. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momenttiin lisätään velvoite kiinnittää erityistä huomiota lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen.

14 §. Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut. Pykälän 2 momentista poistetaan viittaukset perhehoitolain mukaiseen perhehoitoon, koska hallituksen esitystä perhehoitolaiksi (HE 255/2014 vp) ei ole vielä eduskunnassa käsitelty.

Pykälän 2 momentissa on käytetty voimassa olevan sosiaalihuoltolain 14 §:n sanamuotoa "lastenvalvojalle säädettyjen tehtävien" huolehtimisesta kunnallisena sosiaalipalveluna. Valiokunta ehdottaa, että säännöksessä luetellaan ne lastenvalvojan tehtävät, joiden vakiintuneesti on katsottu kuuluvan sosiaalipalveluihin. Näitä ovat lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä elästä koskevien sopimusten tekemisessä avustaminen sekä lapsen huoltoa koskeviin ratkaisuihin liittyvien nk. olosuhdeselvitysten tekeminen.

15 §. Sosiaalityö. Valiokunta ehdottaa sosiaalityön määritelmää muutettavaksi, jotta säännös ilmentäisi paremmin sosiaalityön luonnetta yhdessä yksilön, perheen ja lähiyhteisöjen kanssa tehtävänä muutosta tukevana työnä.

16 §. Sosiaaliohjaus. Sosiaaliohjaus on lain-säädannössä uusi käsite. Valiokunta ehdottaa käsitteen määrittelyä laajennettavaksi siten, että pykälän perusteluissa kuvatut, sosiaaliohjaukseen kuuluvat eri osa-alueet ja sosiaaliohjauksen rooli yksilön ja perheen hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämässä ilmenevät laista.

18 §. Perhetyö. Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin sanamuotoa muutettavaksi, jotta perhetyön moniammatillinen luonne ilmenee selkeämmin säännöksestä.

19 §. Kotipalvelu. Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota pykälän perusteluihin (s. 86), joiden mukaan "palvelua annettaisiin silloin, kun henkilö ei itse voi vaikuttaa avun tarpeeseen eli syy ei lähtökohtaisesti olisi itse aiheutettu".

Edelleen perusteluissa (s. 113) viitataan siihen, että kotipalvelu ei ole säännöksessä tarkoitettulla tavalla välttämätöntä, jos vanhemmat eivät suoriudu huolenpitotehtävästä omien kyseiseen tilanteeseen liittyvien valintojensa seurauksena. Perustuslakivaliokunta totesi, ettei esityksestä käy ilmi, mitä itse aiheutetuilla syillä tai vanhempien omilla valinnoilla tarkoitetaan. Tällaisiksi voitaisiin ilmeisesti tulkita esimerkiksi vanhemman vapausrangaistus, alkoholismi tai vaikkapa vanhempien erilleen muuttaminen. Perustuslakivaliokunta torjui sen perustelulausemasta mahdollisesti johdettavan käsityksen, että tämäntyyppiset syyt voisivat automaattisesti johtaa kotipalvelun eväämiseen. Sääntelyssä on ensisijaisesti kysymys lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. Perustuslain 19 §:n 3 momentin ja 6 §:n 3 momentin valossa edellä mainitun kaltaiset syyt eivät perustuslakivaliokunnan mielestä voi vaikuttaa huolenpitotehtävän turvaamiseksi välttämättömän kotipalvelun antamisen edellytysten tai kotipalvelun välttämättömyyden arviointiin, vaikka vanhempien ensisijaista vastuuta lapsen huolenpidosta korostetaan.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa pykälän 2 momenttia täsmennettäväksi, jottei pykälää tulkittaisi sen tarkoituksen vastaisesti. Valiokunta ehdottaa 2 momentissa säädettäväksi, että kotipalvelua annettaisiin toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella. Toimintakykyä alentaviksi syiksi katsottaisiin sairaus, synnytys, vamma tai muu vastaavanlainen syy. Erityisellä perhetilanteella tarkoitettaisiin esimerkiksi vanhempien erotilannetta tai tilannetta, jossa toinen vanhemmistä on vankilassa, taikka perheenjäsenen kuolemaa. Erityinen perhetilanne voisi olla myös perheessä, jossa on kaksoset tai omainen hoidettava. Myös perheettömien tarvitsemää kotipalvelua annettaisiin erityisen elämäntilanteen perusteella. Lapsiperheelle välttämätön kotipalvelu on 4 momentin mukaan aina annettava, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista 2 momentissa mainittujen syiden vuoksi. Välttämättömyyden arviointi perustuu viime kädessä tapauskohtaiseen harkintaan.

23 §. *Liikkumisen tuki.* Valiokunta ehdottaa pykälän otsikossa ja 2 momentissa mainitun käsitteen "liikkumisen tuki" muuttamista muotoon "Liikkumista tukevat palvelut". Lisäksi valiokunta ehdottaa "alentuneen toimintakyvyn" käsitettä täsmennettäväksi vastaavalla tavalla kuin edellä 19 §:ssä on esitetty.

32 §. *Mielenterveystyö.* Valiokunta ehdottaa pykälän otsikosta poistettavaksi sanat "ja edunvalvonta". Edunvalvonnasta säädetään lastensuojelulaissa ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa.

34 §. *Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen ja päätyminen.* Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentissa määriteltyä asiakkuuden alkamista muutettavaksi siten, että asiakkuus alkaa heti sosiaalihuollon hakemisesta.

36 §. *Palvelutarpeen arviointi.* Valiokunta ehdottaa, että yhteyden kunnalliseen sosiaalipalveluista vastaavaan viranomaiseen voi asiakkaan palvelutarpeen arvioimiseksi ottaa asiakkaan tai hänen edunvalvojansa lisäksi myös asiakkaan omainen tai läheinen. Lisäys ehdotetaan tehtäväksi pykälän 2 momenttiin.

39 §. *Asiakassuunnitelma.* Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentissa olevan säädösviittauksen tarkistamista.

40 §. *Ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta.* Valiokunta ehdottaa pykälän 3 momentissa olevan säädösviittauksen tarkistamista.

46 §. *Hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset.* Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin kielellistä täsmenmistä.

57 §. *Asiakastietojen käsittely.* Pykälä poistetaan, koska lakia sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista ei ole säädetty. Tämän johdosta 58—63 §:n numerointi muuttuu.

61 § (62 §). *Voimaantulo.* Valiokunta ehdottaa, että kotipalvelua koskevaa 19 §:ää sovelletaan esityksen perustelujen mukaisesti 1.1.2015 alkaen. Lain toimeenpanon helpottamiseksi sosiaalihuoltolain 46, 48 ja 49 §:ää sovelletaan 1.1.2016 alkaen.

Valiokunta ehdottaa 2 momenttia muutettavaksi niin, että kumottavasta sosiaalihuoltolaista jäävät voimaan perhehoitoa koskevat 25, 26 ja 26 a § sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toimintaa sekä työtoimintaa koskevat 27 d ja 27 e §.

2. Laki lastensuojelulain muuttamisesta

3 §. *Lastensuojelu.* Lastensuojelulaissa ei esityksen mukaan enää käytettäisi käsitettä lastensuojelutarpeen selvitys eikä perhe enää olisi lastensuojelun asiakkaana selvittämisen aikana eli 3 §:n 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi sanat "lastensuojelutarpeen selvitys".

25 §. *Ilmoitusvelvollisuus.* Valiokunta ehdottaa 3 momentin 1 ja 2 kohdan lakiteknicstä täsmenmistä.

27 §. *Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen.* Valiokunta ehdottaa pykälän 3 momentissa olevan säädösviittauksen korjaamista.

34 §. *Velvollisuus järjestää avohuollon tukitoimia.* Valiokunta ehdottaa 34 §:n lakiteknicstä korjaamista.

38 §. *Lapsen kiireellinen sijoitus.* Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan, että lapsen kiireellisen sijoituksen perusteena ei voi olla laitoshuollon rajoitustoimenpiteiden tuleva tarve siten kuin pykälän 1 momentissa ehdotetaan. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että kiireellisen sijoituksen käyttö rajataan tilanteisiin, joissa lapsi on vaarassa lain 40 §:ssä mainituista syistä.

39 a §. *Asiaan osallisten mielipiteen selvittäminen.* Valiokunta ehdottaa 1 momentin säädösviittausten tarkistamista.

56 §. Sijaishuollon järjestäminen perhehoitona. Valiokunta ehdottaa, ettei 56 §:ää muuteta, koska perhehoitolakia ei ole vielä säädetty.

Voimaantulosäännös. Valiokunta ehdottaa, että kiireellisen sijoituksen ehtojen tiukentamista koskevaa säännöstä sovelletaan vasta 1.1.2016 alkaen. Soveltamisen lykkääminen helpottaa lain toimeenpanoa. Voimaantulosäännöksen 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi siirtymäsäännös päätöksen alistuksen osalta.

3. Laki sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta

6 §. Valiokunta ehdottaa, että sotainvalideille korvattaviin avopalveluihin lisätään liikkumista tukevat palvelut, jotka voimassa olevan sosiaalihoitolain mukaan luetaan korvattaviin kotipalveluihin.

11. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta

4 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut. Valiokunta ehdottaa 4 §:ssä olevan säädösviittauksen tarkistamista koskemaan voimassa olevan sosiaalihoitolain 27 d ja 27 e §:ää.

24. Laki sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

Sotilasvammalakia on muutettu lailla /2014, joka tulee voimaan 1.7.2015. Jotta sotilas-

vammalakiin nyt ehdotetut muutokset eivät tällöin kumoutuisi, ehdottaa valiokunta sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta annetun lain muuttamista.

Lakialoite

Valiokunta on hyväksynyt 2. lakiehdotuksen 25 §:n hallituksen esityksen sisältöisenä, jolloin lastensuojeluilmoituksen tekemistä koskeva velvollisuus on laajentunut lakialoitteessa LA 46/2012 vp ehdotetulla tavalla. Näin aloitteessa ehdotettu sääntelytarve on poistunut ja aloite ehdotetaan hylättäväksi.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että 3., 5.—10. ja 12.—23. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 1., 2., 4. ja 11. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uusi 24. lakiehdotus (Valiokunnan uusi lakiehdotus),

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus) ja

että lakialoite LA 46/2012 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Sosiaalihuoltolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku	3 luku
Yleiset säännökset	Sosiaalipalvelut
1 ja 2 § (Kuten HE)	11—13 § (Kuten HE)
3 §	14 §
<i>Määritelmät</i>	<i>Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut</i>
Tässä laissa tarkoitetaan: (1 kohta kuten HE) 2) <i>asiakkaalla sosiaalihoitoa hakevaa tai käyttävää taikka tahdostaan riippumatta sen kohteena olevaa henkilöä;</i> (3—6 kohta kuten HE)	(1 mom. kuten HE) Kunnallisina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevälle henkilölle, sosiaalisen luoton myöntämisestä kunnan asukkaille, kuntouttavasta työtoiminnasta, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvista palveluista, omaishoidon tuen, (<i>poist.</i>) lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, ottolapsineuvonnan, perheasioiden sovittelun, lapsen huolto ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvien tehtävien sekä päätösten täytäntöönpanossa toimittavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja lapsen huolto ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvien asiantuntijapalveluiden, (<i>poist.</i>) isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien tehtävien sekä opiskeluhoollon järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään: (1—8 kohta kuten HE) (9 kohta <i>poist.</i>) (9—16 kohta kuten HE:n 10—17 kohta)
4 ja 5 § (Kuten HE)	
2 luku	
Hyvinvoinnin edistäminen	
6 §	
<i>Neuvonta ja ohjaus</i>	
Kunnan asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihoollon neuvontaa ja ohjausta. <i>Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen.</i> (2 mom. kuten HE)	
7—10 § (Kuten HE)	

15 §

Sosiaalityö

Sosiaalityöllä tarkoitetaan (*poist.*) asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. *Sosiaalityö on luonteeltaan muuttosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.*

16 §

Sosiaaliohjaus

Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan (*poist.*) yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea *palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.*

17 §

(Kuten HE)

18 §

Perhetyö

Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista *sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla* tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi.

(2 mom. kuten HE)

19 §

Kotipalvelu

(1 mom. kuten HE)

Kotipalvelua annetaan (*poist.*) sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen *toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen* perusteella niille *henkilöille*, jotka tarvitsevat apua selviytyäkseen 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja toiminnoista.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

20—22 §

(Kuten HE)

23 §

Liikkumista tukevat palvelut

(1 mom. kuten HE)

Liikkumista tukevia palveluja järjestetään henkilöille, jotka eivät kykene itsenäisesti käyttämään julkisia liikennevälineitä (*poist.*) sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen *toimintakykyä alentavan syyn takia* ja jotka tarvitsevat palvelua asioimisen tai muun jokapäiväiseen elämään kuuluvan tarpeen vuoksi.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

24—29 §

(Kuten HE)

4 luku

Sosiaalihuollon toteuttaminen

30—31 §

(Kuten HE)

32 §

Lapsen ja nuoren mielipide ja toivomukset (*poist.*)

(1 ja 2 mom. kuten HE)

33 §
(Kuten HE)

34 §

Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen ja päättyminen

(1 mom. kuten HE)

Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa *hakemuksesta tai kun* muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan (*poist.*) sosiaalipalveluja. Asiakkuus päättyy, kun sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan merkitään tiedoksi, että sosiaalihuollon järjestämiselle ei ole perustetta.

35 §
(Kuten HE)

36 §

Palvelutarpeen arviointi

(1 mom. kuten HE)

Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, *asiakkaan omainen tai läheinen* tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnalliseen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos:

(1 ja 2 kohta kuten HE)

(3—5 mom. kuten HE)

37 ja 38 §
(kuten HE)

39 §

Asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, ellei siihen ole

ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa siten kuin 36 §:n 4 ja 5 momentissa säädetään.

(2—4 mom. kuten HE)

40 §

Ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Tietojen luovuttamisesta ilman asiakkaan suostumusta säädetään sosiaalihuollon *asiakkaan asemasta ja oikeuksista* annetussa laissa (812/2000). Asiakkaan ohjaamisesta toimivaltaiseen viranomaiseen säädetään hallintolaissa.

41—45 §
(Kuten HE)

46 §

Hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset

Omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän kunnallisen viranhaltijan, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus, on tehtävä päätös niistä sosiaalipalveluista, joilla yhdessä turvataan 12—13 §:n mukaisesti erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai *erityistä tukea tarvitsevan* muun asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys, jos menettely on asiakkaan edun mukainen.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

5 luku

Palvelujen laadun varmistaminen

47—49 §
(Kuten HE)

6 luku

Muutoksenhaku

50—54 §
(Kuten HE)

7 luku	61 (62) §
Erinäiset säännökset	<i>Voimaantulo</i>
55 ja 56 § (Kuten HE)	Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2015 kuitenkin niin, että 19 §:ää sovelletaan jo 1.1.2015 alkaen ja 46, 48 ja 49 §:ää 1.1.2016 alkaen.
57 § (<i>Poist.</i>)	Tällä lailla kumotaan sosiaalihuoltolaki (710/1982). Kumotun lain 2 luku, 25, 26, 26 a, 27 d, 27 e (<i>poist.</i>), 40 § sekä 5 ja 8 luku jäävät kuitenkin voimaan. (3 mom. kuten HE)
57—60 (58—61) § (Kuten HE)	
	62 (63) § (Kuten HE)

2.

Laki**lastensuojelulain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lastensuojelulain (417/2007) 2 luku, 31 §:n 2 momentti sekä 35 §:n 2 momentti,
muutetaan 3 §:n 2 momentti, 3 a §:n 1 momentti, 25 §:n 1 ja 3 momentti, 25 a ja 25 b §, 25 c §:n 3 momentti, 25 d, 26, 27 § ja 30 §:n 1 ja 2 momentti, 34 §:n 1 momentti, 36 §, 37 §:n 2 momentti, 37 a §:n 1 momentti, 38 §, 39 a §, 89 §:n 1 momentin 2 kohta sekä 90 §,
sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 2 momentti, 3 a §:n 1 momentti, 25 a ja 25 b §, 25 c §:n 3 momentti, 26 §, 37 §:n 2 momentti, 37 a §:n 1 momentti, 39 a § sekä 89 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 88/2010, 25 §:n 1 momentti ja 36 § laissa 911/2012, 25 §:n 3 momentti laissa 542/2011, 25 d § laissa 88/2010 ja 542/2011 sekä 38 ja 90 § osaksi laissa 88/2010, sekä
lisätään lakiin uusi 37 b, 38 a ja 76 a § seuraavasti:

3 § (*Uusi*)*Lastensuojelu*

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä (*poist.*) asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia.

3 a §
(Kuten HE)

25 §

Ilmoitusvelvollisuus

(1 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtä-

vässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapsen on kohdistettu

1) rikoslain (39/1889) 20 luvussa *seksuaalirikoksena* rangaistavaksi säädetty teko; tai

2) sellainen rikoslain (39/1889) 21 luvussa *henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena* rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

25 a—25 d ja 26 §
(Kuten HE)

27 §

Lastensuojelun asiakkuuden alkaminen

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä välittömästi huoltajalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä *sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11 §:ssä* säädetään.

30 §
(Kuten HE)

7 luku

Avohuolto

34 §

Velvollisuus järjestää avohuollon tukitoimia

(1 mom. kuten HE)

(2 mom. *poist.*)

36, 37, 37 a ja 37 b §
(Kuten HE)

38 §

Lapsen kiireellinen sijoitus

Jos lapsi on jäljempänä 40 §:ssä *mainituista syistä* välittömässä vaarassa, *lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto.*

(2—4 mom. kuten HE)

38 a §
(Kuten HE)

39 a §

Asiaan osallisten mielipiteen selvittäminen

Ennen 38 ja 38 a §:ssä sekä 39 §:n 1 momentissa tarkoitettuja kiireellistä sijoitusta koskevia päätöksiä on selvitettävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle. (*Uusi*)

(2 mom. kuten HE)

56 §
(*Poist.*)

76 a, 89 ja 90 §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2015 kuitenkin niin, että 38 ja 38 a §:ää, 39 a §:n 2 momenttia, 89 §:n 1 momentin 2 kohtaa ja 90 §:n 1 momentin 2 kohtaa sovelletaan vasta 1.1.2016.

Valitukseen (*poist.*), joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä, sekä *tällaista asiaa koskevan valituksen* käsitteilyyn (*poist.*) ylemmässä valitusviranomaisessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki**sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasvammalain (404/1948) 6 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1346/2010, seuraavasti:

6 §

Vahingoittuneelle tai sairastuneelle, jonka työkyvyttömyysaste on vähintään 20 prosenttia, korvataan sosiaalihuoltolain (/) 14 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisista kotipalveluista, (poist.) 7 kohdan mukaisista asumispalveluista ja 9 kohdan mukaisista liikkumista tukevista palveluista, omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) mukaisesta omaishoidon tuesta sekä terveydenhuoltolain (1326/2010) 24 §:n mukai-

sista sairaanhoidon palveluista aiheutuneet kustannukset. Palvelu- tai tukiasunnosta perittävää vuokraa tai vastaavaa maksua ei kuitenkaan korvata. Kotipalvelujen, asumispalvelujen ja omaishoidon tuen korvaamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Voimaantulosäännös
 (Kuten HE)

11.

Laki**sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1268/2006, seuraavasti:

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

1) sosiaalihuoltolain (/) 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö, 2 kohdassa tarkoitettu sosiaaliohjaus, 3 kohdassa tarkoitettu sosiaalinen kuntoutus, 4 kohdassa tarkoitettu perhetyö, 12 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta, 13 kohdassa tarkoitettu lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten

valvonta, 27 §:ssä tarkoitettut tuetut tapaamiset ja valvotut vaihdot sekä sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d ja 27 e §:ssä tarkoitettut vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta;

Voimaantulosäännös
 (Kuten HE)

Valiokunnan uusi lakiehdotus

24.

Laki

sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

*Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasvammalain 6 §:n muuttamisesta annetun lain (/2014) 6 §:n 4 momentti seuraavasti:*

6 §

Vahingoittuneelle tai sairastuneelle, jonka työkyvyttömyysaste on vähintään 20 prosenttia, ja vuosien 1939—1945 sotien johdosta vahingoittuneelle tai sairastuneelle, jonka työkyvyttömyysaste on vähintään 15 prosenttia, korvataan sosiaalihuoltolain (/2014) 14 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisista kotipalveluista, 7 kohdan mukaisista asumispalveluista ja 9 kohdan mukaisista liikkumista tukevista palveluista, omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005)

mukaisesta omaishoidon tuesta sekä terveydenhuoltolain (1326/2010) 24 §:n mukaisista sairaanhoitopalveluista aiheutuneet kustannukset. Palvelu- tai tukiasunnosta perittävää vuokraa tai vastaavaa maksua ei kuitenkaan korvata. Kotipalvelujen, asumispalvelujen ja omaishoidon tuen korvaamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2015.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa sosiaalihuoltolain kokonaisuudistuksen toimeenpanossa sosiaalihuollon

painopisteen siirtymistä ennalta ehkäiseviin palveluihin ja erityisesti kotipalvelujen laadun ja saatavuuden toteutumista sekä uudistuksen kustannusvaikutuksia ja vaikuttavuutta.

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Terhi Peltokorpi /kesk
vpj.	Anneli Kiljunen /sd	Sari Sarkomaa /kok
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Hanna Tainio /sd
	Ari Jalonen /ps	Anu Vehviläinen /kesk
	Johanna Jurva /ps	Ulla-Maj Wideroos /r
	Merja Kuusisto /sd	Erkki Virtanen /vas
	Sanna Lauslahti /kok	vjäs. Pia Kauma /kok (osittain)
	Merja Mäkisalo-Ropponen /sd	Anne Louhelainen /ps.
	Mikael Palola /kok	

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää
valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus tulee todelliseen tarpeeseen. Pidämme välttämättömänä, että sosiaalihuollossa keskitytään jatkossa entistä enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen tukeen. Painopisteen on muututtava myös käytännössä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen auttamiseen. Eri väestö- ja ikäryhmillä on oltava aidosti yhdenvertainen oikeus palveluihin.

Lain tavoitteiden ja sisällön hyvä toteuttaminen riippuu olennaisesti siitä, että toimeenpantoon varataan riittävät taloudelliset resurssit. Hallituksen kehys- ja budjettipäätöksiensä mukaan näin ei tapahdu. Keskusta on huolestunut rahoituksen riittävyydestä kuntien kannalta. Asiantuntijakuulemisten perusteella kunnilla ja valtiovallalla on erilainen käsitys siitä, minkä verran lain toteuttaminen vaatii lisärahoitusta.

Kuntien kannalta on ongelmallista, että samaan aikaan, kun viedään eteenpäin tärkeää sosiaalihuoltolakia, hallitus lupaa katteettomasti karsia kuntien tehtäviä ja velvoitteita. Nyt hallitus jättää tiukassa taloudellisessa tilanteessa oleville kunnille yksin vastuun hakea ratkaisut tärkeiden ja vielä tärkeämpien lakisääteisten tehtävien hyvään hoitamiseen.

Sosiaalihuoltolain osalta on kysyttävä, onko rahoitusta varattu riittävästi esimerkiksi lapsiperheiden kotipalveluihin. Keskusta kiinnittää huomiota myös sosiaalihuoltolain mukaisen työvoiman saatavuuteen. Jo tällä hetkellä monissa kunnissa on ongelmia saada sosiaalityöntekijöitä. Keskusta epäilee, että hallitus ei ole varautunut riittävällä rahoituksella, jotta lain uudistamisen mukainen henkilöstömäärä on mahdollista kouluttaa.

Rahoituksen riittävyyden rinnalla keskusta haluaa painottaa toimintatapojen muutoksen tärkeyttä. Tämä on erityisen tärkeää esimerkiksi lastensuojelussa ja perheiden kotipalvelun toteuttamisessa. On päästävä aidosti eroon palveluiden sirpalemaisuudesta, kapeasta ammatti-

asiantuntijuudesta ja esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorin ja koulupuolen erilaisesta tavasta hahmottaa lapsen etu. On välttämätöntä, että lain mukanaan tuomat hyvät käytännöt leviävät nopeasti kunnasta toiseen.

Sosiaalihuoltolain mukaisesta lapsiperheille suunnattavasta kunnallisesta kotiavusta on huutava pula. Kotiapua saavien lapsiperheiden määrä on vähentynyt viidennekseen 20 vuodessa. Kun perheiden jaksamista edistävään ennalta ehkäisevään työhön ei ole panostettu, se on näkynyt perheiden lisääntyneinä ongelmina ja huostaanottojen lisääntymisenä.

Ehkäisevään lastensuojelutyöhön on panostettava kiireesti. Paikallistasolla tämä tarkoittaa erityisesti lapsiperheiden kunnallisen kotiavun huomattavaa lisäämistä. Kannatettavaa on, että lapsen ja perheen tuen ja avun palvelutarpeen arviointia ei sidota lähtökohtaisesti lastensuojeluasiakkuuteen. Tavoitteen toteuttaminen edellyttää kuitenkin, että kunnat järjestävät tarvittavat kotipalvelun ja perhetyön palvelut riittävässä laajuudessa. Lastensuojelussa tarvitaan lainmuutoksen jälkeen edelleen avohuollon palveluja eikä niistä voida irrottaa merkittäviä resursseja yleiseen sosiaalihuoltoon.

Keskusta odotti, että hallitus olisi puuttanut sosiaalihuoltolaissa siihen, että lastensuojelussa toimivilla sosiaalityöntekijöillä on aivan liian paljon asiakkaita per työntekijä. Lukuisissa kunnissa asiakassuhteita voi olla jopa yli 100, ja 60—70 asiakassuhdetta on hyvin yleistä. Asiantuntijoiden arvioiden mukaan oikea taso olisi 30—40 asiakasta per lastensuojelun työntekijä.

Lastensuojelussa toimivien työ on erittäin raskasta ja kuormittavaa. Vaikka panostamme uuden sosiaalihuoltolain kautta ennaltaehkäisevään työhön, se ei poista ainakaan aluksi tarvetta raskaamman lastensuojelun palveluista. Työntekijöille on turvattava mahdollisuus toteuttaa tärkeää lastensuojelutyötä täysipainoisesti, siksi kannatamme, että asiakasmäärän mitoituksesta suhteessa henkilöstöön säädettäisiin

nykyistä tarkemmin. Keskusta pitää välttämättömänä, että hallitus selvittää pikaisesti työntekijä-asiakasmääräsuhteen muutostarpeen ja valmistellee asiasta hallituksen esityksen.

Keskustan näkemyksen mukaan omaishoidon tilanne ei parane sosiaalihuoltolaissa riittävällä tavalla. Esitämme hallitukselle, että se valmistellee pikaisesti eduskunnalle esityksen yhtenäisistä kriteereistä omaishoidon tuelle ja tuen siirtämisestä Kelan vastattavaksi. Vain tällä turvataan omaishoitajien tasavertainen asema asuinpaikasta riippumatta.

Keskustaa ei myöskään tyydytä sosiaalihuoltolain sisältö perhehoidon osalta. Edellytämme, että hallitus ottaa perhehoidon kehittämisen aidoksi vaihtoehdoksi tarjota inhimillistä huolenpitoa ja hoitoa.

Keskusta kiinnittää myös huomiota sosiaalihuoltolain suhteeseen muihin erityislakeihin, esimerkiksi vammaispalvelulakiin. Tuleeko tulkintaongelmia siitä, mitä lakia sovelletaan esimerkiksi vammaisen lapsen kuljetuspalveluissa? Olisi ollut tarpeen selvemmin määritellä, mitkä palvelut kuuluvat kunnan erityiseen ja mitkä yleiseen järjestämisvastuuseen.

Suomessa on noin miljoona yksinelävää. Heidän määränsä kasvaa koko ajan. Tämä väestöryhmä jää usein sosiaalipalveluissa muiden ryhmien varjoon. On tärkeää, että sosiaalialan koulutuksessa yksineläjien kohtaamisen osaamista vahvistetaan ja kaikkiaan aiheeseen liittyvää tut-

kimusta laajennetaan ja tuetaan. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä. Keskusta pitää välttämättömänä, että yksinelävien asemaan ja toimeentuloon kiinnitetään päätöksenteossa yhä enemmän huomiota.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään 4 lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset).

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa lapsiperheiden kotipalveluun riittävät taloudelliset resurssit.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy valmistelemaan lain muutosta lastensuojelun työntekijä/asiakasmääräsuhteen pienentämiseksi.*
3. *Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee pikaisesti esityksen yhtenäisistä kriteereistä omaishoidon tuelle ja tuen siirtämisestä Kelan vastattavaksi.*
4. *Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee tällä vaalikaudella suunnitelman yksinelävien aseman ja toimeentulon parantamiseksi.*

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2014

Anu Vehviläinen /kesk
Juha Rehula /kesk
Terhi Peltokorpi /kesk

Yhdymme vastalauseeseen lausumien osalta:

Erkki Virtanen /vas
Outi Alanko-Kahiluoto /vihr

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallituksen esitys uudeksi sosiaalihuoltolaiksi (HE 164/2014 vp) on perussuomalaisten mielestä pääosin kannatettava uudistus. Uudistus pitää sisällään järkeviä tavoitteita, kuten painopisteen siirtäminen erityispalveluista yleispalveluihin, asiakkaiden yhdenvertaisuuden vahvistaminen ja viranomaisyhteistyön tiivistäminen.

Kotipalvelun turvaaminen

Lain valmistelussa on kuitenkin tiettyjä puutteita. Perussuomalaiset yhtyy perustuslakivaliokunnan näkemykseen ja toteaa, että hallituksen esitys kotipalvelusta ei kaikilta osin turvaa lapsen etua. Hallituksen esityksessä kotipalvelu voitaisiin evätä, mikäli "vanhemmat eivät suoriudu huolenpitotehtävästä omien kyseiseen tilanteeseen liittyvien valintojensa seurauksena". Edelleen palvelua annettaisiin, "kun henkilö ei itse voi vaikuttaa avun tarpeeseen eli syy ei ole itse aiheutettu, eikä sitä voida poistaa".

Perussuomalaisten mielestä em. kaltaiset syyt eivät saa johtaa kotipalvelun eväämiseen — tällaisia syitä voisivat olla vanhemman päihdeongelma, muu itse aiheutettu sairaus taikka itse aiheutettu tapaturma. Lapsen etu on aina asetettava etusijalle, ja perheen pitää kaikissa tapauksissa saada kotipalvelua sosiaalihuoltolain 19 §:n 2 momentissa mainittujen syiden perusteella.

Sosiaalihuoltolain 19 §:n 4 momentti säätää kotipalvelun lapsiperheen subjektiiviseksi oikeudeksi pykälän 2 momentissa mainituin edellytyksin: "Lapsiperheellä on oikeus saada perheen huolenpitotehtävän turvaamiseksi välttämätön kotipalvelu, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista 2 momentissa mainittujen syiden vuoksi." Perussuomalaisten mielestä tämä on lapsiperheiden kannalta hyvä asia, sillä nykyisessä laissa kotipalvelun saaminen on

heikomman sääntelyn varassa — oikeus on määrärahasidonnainen, ei subjektiivinen.

Perussuomalaiset pitää kuitenkin valitettavana sitä, että 19 §:n 4 momentin kirjaus lapsiperheiden subjektiivisesta oikeudesta kotipalveluun asettaa muut palvelua tarvitsevat väestöryhmät lapsiperheitä huonompaan asemaan. Heidän osaltaan kotipalvelu jää edelleen määrärahasidonnaiseksi. Tällöin esim. vanhukset voivat saada nykyistä huonommin kotipalvelua — vaikka nykyisetkin resurssit ovat riittämättömät.

Perussuomalaisten mielestä lapsiperheiden tukeminen ei voi tapahtua vanhusten ja muiden väestöryhmien kustannuksella. Kotipalvelun tulisi ehdottomasti olla subjektiivinen oikeus myös muilla väestöryhmillä, etenkin vanhuksilla. Tämä olisi erityisen tarpeellista jo siitä syystä, että tavoitteena on vanhusten hoitaminen ja asuminen kotona mahdollisimman pitkään, mikä tulevaisuudessa lisää vanhusten kotipalvelujen tarvetta.

Perussuomalaiset esittää lisäksi, että kotipalvelun resurssien turvaamiseksi palautettaisiin kodinhoitajan ammattinimike. Kodinhoitajat voisivat toimia nimenomaan kotipalvelun tiettyissä tehtävissä ja tarjota konkreettista arjen apua lapsiperheille tai vanhuksille. Lähihoitajat voisivat tällöin suuntautua nykyistä enemmän hoidolliseen työhön.

Neuvonnan riittävyys

Uuden sosiaalihuoltolain 2 luvun 6 § säätää neuvonnasta ja ohjauksesta, jota tarjotaan kunnan asukkaille koskien sosiaalihuollon ja sosiaaliturvan etuuksia. Perussuomalaiset yhtyy sosiaali- ja terveysministeriön kantaan ja toteaa, että nyt esitetyssä muodossa pykälän velvoittavuus jää heikoksi. Pykälän velvoittavuutta voitaisiin lisätä esimerkiksi STM:n ehdottamalla lisäyksellä: "Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen."

Lainvalmistelun puutteet ja kuntien resurssit
Perussuomalaiset toteaa, että lakiesityksen vaikuttavuusarviointi on tehty puutteellisesti mm. kustannusten osalta. Hallituksen esityksessä on uuden lain kustannusvaikutukseksi arvioitu 32 miljoonaa euroa, mutta Kuntaliiton arvioissa todelliset kustannukset ovat moninkertaiset. Perussuomalaisen mielestä todellisten kustannusten arvioimiseksi pitäisi tehdä koelaskelmia, joissa arvioitaisiin useita eri tekijöitä henkilös-
tökulujen ohella.

Perussuomalaiset toteaa lisäksi, että lain voimaantuloaikataulu on kuntien kannalta liian kiireä eikä sen toimeenpanolle ole varattu riittävästi aikaa. Perussuomalaisen mielestä kunnille olisi pitänyt varata riittävästi aikaa tehdä lain edellyttämät muutokset. Uusi laki ja kunnille tulevat uudet toiminnot edellyttävät mm. henkilöstön täydennyskoulutusta, muutoksia ohjeistukseen, tietojärjestelmämuutoksia sekä uusia rekrytointeja (esim. sosiaalityöntekijät).

Perussuomalaiset haluaa myös kiinnittää huomiota siihen, että lakiesitys lisää kuntien tehtäviä sekä henkilöstötarvetta, vaikka kunnissa ei ole resursseja nykyistenkään tehtävien toteuttamiseen. Kunnat kärsivät laskevista valtionosuuksista ja ammattitaitoisen henkilöstön puutteesta, esimerkiksi sosiaalityöntekijän kelpoisuuden täyttävistä henkilöistä on huutava pulka. Perussuomalaiset edellyttävätkin, että kunnille turvataan riittävät resurssit lakimuutoksen toteuttamiseen.

Lopuksi haluamme huomauttaa siitä, että sosiaalihuoltolain ja sote-järjestämislain yhteensovittaminen ei nyt onnistu parhaalla mahdollisella tavalla. Sote-järjestämislaki on tulossa voimaan vuonna 2017 ja käsillä oleva sosiaalihuoltolaki vuoden 2015 alusta. Jatkossa sosiaali-

lihuoltolaki on kuitenkin sovittava yhteen sote-järjestämislain kanssa, jolloin siihen joudutaan tekemään muutoksia kohta sen valmistumisen jälkeen. Perussuomalaisen mielestä järkevämpää olisi ollut sovittaa yhteen näiden kahden lain valmistelut.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisina ja

että hyväksytään 4 lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset).

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. *Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan, että sosiaalihuoltolain uudistus turvaa kansalaisille riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut perustuslain 19 §:n edellyttämällä tavalla, mukaan lukien riittävät kotipalvelut sekä riittävän etuusneuvonnan.*
2. *Eduskunta edellyttää, että kotipalvelu jatkossa turvataan subjektiivisena oikeutena kaikille väestöryhmille.*
3. *Eduskunta edellyttää, että etuusneuvonnan riittävydestä huolehditaan erityisesti lasten, nuorten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohdalla.*
4. *Eduskunta edellyttää, että kunnille turvataan riittävät resurssit sosiaalihuoltolain asianmukaiseksi toteuttamiseksi ja että henkilöstön koulutuksesta huolehditaan.*

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2014

Johanna Jurva /ps
Ari Jalonen /ps
Anne Louhelainen /ps